

Fekete György

Mitől nemzeti a kultúra?

■ Meggyőződésem, hogy a mai eszmecserének akkor lehet igazán értelme, majd praktikus hozadéka, ha egyet tudunk érteni abban, hogy bármi fájdalmas is, de a kultúra személyesen nem örökölheto. Ennek ellenkezője vagy a kisajátítók szokásos fölényességének, arroganciájának rafinált uralomvágyából vagy rózsaszínű illúzióiból táplálkozik. Mindkettő ismerős és veszélyes.

Sajnos örökölni csak alapképességeket, vonzalmakat, ambíciókat lehet, vagyis tudást csak a korlátozott lehetőségek szintjén, mint megérzést. Mert a tudás makacs teremtmény, minden emberi erőfeszítés között a legkitartóbb munkát igényli: állíthatom, életre szólót.

Mert a kultúra egyetlen szinonimája tehát a tudás. S mint ilyennek, hármasság van. Első zónája az oktatás-nevelés, a második a legszélesebben értelmezett tudományok világa, a harmadik zónája a művészetek arzenálja. Sajnos ritkán használjuk a kultúra szót ebben a hármasságban, teljes összefüggésben, s emiatt szoktunk műveletlenségéből, felületességéből, önzésből elveszni a mindennapi értelmezések sűrűjében.

A kultúra alapja tehát a tanítás-tanulás folyamatossága; értő és elemző betekintés a tudományok és művészetek csodavilágába, rejtelseibe és a belőlük áradó élmények folyamatos megélésébe. Abba a tudományba, amelyik a mindenség titkait fedi fel, és kombinációinak eredményeit állítja ideális esetekben az emberiség boldogulásának szolgálatába. Valamint abba a művészeti-szellemi aurába, amelyben megszülethetnek a sohasem volt gondolatok teremtményei. Ezek később szakadatlanul visszaköltöznek a tanítás-tanulás világába, hogy örökre körforgássá válják a három meghatározó zóna mozgása, amit némi önkényességgel fejlődésnek szoktunk „becézni”.

Számunkra tehát a mi kultúránk önazonosság, önkép, jogalap a nemzeti folyamatosságra, szellemi-gyakorlati Haza a kontinensek önállóságra egyaránt méltó hazái között. A kultúra tehát nemcsak megtartó erő, de létrehozója és gyámolítója, működtetője is mindannak, amit

megtartani érdemes és kötelesség. Általános mechanizmusa a föld minden lehetséges élőlényétől, speciális tartalma és működése pedig más nemzetek kulturális sajátosságaitól különböztet meg bennünket. Mindezekből az következik, hogy a kultúra nemcsak önépítés, hanem önvédelem is egyben, s akik együtt élve történelmüket, nemzetet alkotnak, azoknak nemzetépítés és nemzetvédelem is szó szerint, halálosan komolyan.

Ideje, hogy szűkítsem a kört. Tudjuk, tapasztaljuk, hogy minden nemzetnek van saját kultúrája. Méretekben, tartalmakban, hatósugarakban, aktualitásban, színvonalban, filozófiai és történelmi megalapozottságban ugyan hatalmasak az eltérések, egyben azonban hasonlóak: abban, hogy kétféle zónájuk van. Van magának a nemzetnek a kultúrája, s ezen belül létezik az a nemzeti kultúra, amelynek az a szerepe, mint a dobogó szívnek az emberi testben. Én azok közé tartozom, akik a nemzet szót büszkén és illő komolysággal használják, sohasem valami ellen, hanem mindig saját magáért. Mégis azt tudom, hogy a nemzeti kultúra és a nemzet kultúrája nem egészen azonosak, ám feltételezik egymást, szimbiózisban vannak. Egy nemzet tisztességének léte értékeinek alapkérdése, és az alkotóelemek, tartalmi jellegzetességek arányaiában van. Az egész mai magyar kulturális bozótharcnak egyik legjellemzőbb kulcskérdése az, hogy milyen mértékben beszélhetünk önálló nemzeti kultúráról, ennek milyen szerepe van a nemzet kulturális működésében, és e kettő milyen mértékben játszik szerepet az egyetemes kultúrában.

Álláspontomat a következőkben tisztázni kívánom. Először azt, hogy mi is a nemzeti kultúra.

Nem vagyok teoretikus, így feltételes módon fogalmazok, de tapasztalataimra támaszkodva kellő bátorsággal teszem. Nemzetinek azt a kultúrát tekintem, melynek tartalmait saját közös múltunk eseményei és megfontolásai képezik, saját történeteinket, vágyainkat és botlásainkat fedi fel, írja, faragja, éneklje el, vonja le előbbrevivó kö-

vetkeztetéseit, és a közvetítési eszközök mindegyikének segítségével dolgozza fel saját történetét, sorsát, történelmét. Intézményeket működtet értékeinek megőrzésére. Emellett saját jelenének minden oktatási, gazdasági, társadalmi szegmensében tevékenyen jelen van, gazdasági és személyi feltételeit kiemelt jelentőséggel biztosítja egészen a pozitív diszkrimináció mértékéig akkor, amikor belső vagy külső szándékok aknamunkáját érzékeli. Fenntartó és támogatási rendje látható irányt ad a társadalmi és politikai mozgások alakításához, és eredményeik méltányolásában tükröződnek a nemzeti értékszempontok. Vagyis magyar, szó szerint és átvitt értelemben is.

Valamint nemzeti kultúra az, amelynek tervei, gondolatai, művei, tanításai a közös jövőre irányulnak, állami, önkormányzati és civil támogatásai a méltó jövőkép megvalósulását szolgálják. Ezt a nemzeti kultúrát múltjában védeni és felmutatni, jelenében istápolni és jövőjében megtervezni minden kulturális résztvevőnek elemi kötelessége. Úgy hiszem, hogy ennek leszögezése a mai nap egyik célja.

Mi emellett – és nem ezzel szemben – a nemzet kultúrája? Magja az a nemzeti kultúra, melyről eddig szó volt, másrészt az európai és egyetemes kultúrának minden olyan ténye, műve, eredménye, melynek birtokában társakra találunk a világ népei, és tapasztalataik okosan integrálhatók a különféle társadalmi berendezkedésű népek ünnepi és mindennapi életébe. A nemzetek kultúrája tehát olyan híd, amelyen keresztül a nemzeti kultúrák átjárhatnak, és specialitásaikat felmutathatják egymásnak.

A dolog persze nem ilyen egyszerű. A nemzeti kultúrát ugyanis torzíthatja a feledés, az igénytelenség, a protekcionizmus, vagy akár a kirekesztő arisztokratizmus is. Éppen ezek ellenkezője az a véráramlás, amikor a szív szerepéről beszéltem. Még veszélyesebbek azok a nem is ritka jelenségek, amikor tisztességtelen politikai szándékok próbálják a nemzet kulturális mozgásait tudottan nem is kis pénzért eltéríteni, és belső arányait torzítani. Az utóbbi időben számos példa volt arra, hogy neves magyar művészek kísérelték meg aláásni a nemzet hitelét, kulturális identitásának irányvonalát kintről befelé, ahelyett, hogy a közös identitás büszkeségének adtak volna hangot. A szellemi önvédelem is ebből a felismerésből született.

Ennek a kérdésnek a felvetése és körültekintő megválaszolásának kényszere az egész ismert magyar történelmet is végigkísérte. Ám az utóbbi években egyre komolyabbá válik. A kultúrák békés egymás mellett élése vagy éppen egymásba fonódása – méretei folytán – új stratégiák kimunkálását teszi kötelezővé, melyek segítségével az állam és polgárai a jövőben is azonosak lehetnek ön-

magukkal és rájuk jellemző hitükkel, szokásaikkal, életelveikkel, külső és belső lelki környezetükkel együtt, békében és biztonságban. Mert a tudás birtokosai idehaza alapvetően kétfélék. Vannak a tudók, akik egyben őrzők is. És vannak azok a tudók – majd' azt mondtam: mindent tudók –, akik a tudás forró tüzenél saját peccenyéjük sütésével vannak elfoglalva azért, hogy a hazával együtt árulhassák kulturális termékeiket a világgiacon.

Hitem szerint három tennivalónk van. Először egyenesíteni kell a haza védelmét és a nemzeti kultúra prioritását minden ezzel ellentétes szándékkal szemben. Másodsor folytatni kell az alig elkezdett rendszerváltást a tanítás és tanulás ismeretszerző mezőin. Harmadszor mindezeket a tennivalókat azokra kell bízni, akiket szándékaik, eszük, szívük és realitásérzékük, veszélyérzetük alkalmassá tesz a megtartó erő bizonyítására. Biztos vagyok abban, hogy e tekintetben is jobban állunk, mint ahogy azt a mindent ócsároló ellenfeleink országszerte, Európa-szerte elhitetni próbálják. A bajok és csodák már kiegyenlítődni látszódnak Magyarországon, s talán ez azt is jelenti, hogy a Teremtő bízik azokban a teremtményeiben, akiket a Kárpát-medencébe küldött ezer-száz évvel ezelőtt azért, hogy hozzák létre a maguk kultúráját, és azzal termékenyítsék meg azt a világkultúrát, aminek eredménye a sokszínű, és nem a káoszba fulladt mindenevés gyomorrontó járványa lesz. Az MMA ezért született a világra, és ebben a hitben működik.

Erősen bízom a jelenlévők egyetértésében...

Prof. emeritus Fekete György: *Mitől nemzeti a kultúra?*

Elhangzott: *A kultúra, mint megtartó erő – Történelmi analógiák, korunk kihívásai, feladatai a migráció tükrében* című konferencián

2017. január 18-án, az Országház Felsőházi üléstermében.